

Forfatter: Claussen, Sophus

Titel: Antonius i Paris

Citation: Claussen, Sophus: "Antonius i Paris", i Claussen, Sophus: *Antonius i Paris*, udg. af Jørgen Hunosøe ; Esther Kielberg , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, [i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab], cop. 1990, s. 341. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-claussen01-shoot-idm140218341764736/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Antonius i Paris

Noter II

De fr. bog- og tidsskrifttitlers stavemåder er i overensstemmelse med hhv. *Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque nationale* (1897-1981) og *Catalogue collectif des périodiques du début du XVIIeme siècle à 1939*. Udg. af Bibliothèque nationale (1967-1981).

M.h.t. digtene i *AP* og *Va* henvises til SC:SL I-IX, hvor der oplyses nærmere om manuskriptforhold, varianter, litteraturbehandlinger m.m. M.h.t. forkortelser, der vedrører litteraturhenvisninger, se litteraturliste s. 333 ff.

Der refereres m. nr. til SC's notesbøger, som findes på Det kgl. Bibliotek (NKS 1340,8; I-XVIII, nr. 1-109).

Taamet. Udg. af Johs. Jørgensen 1893-1894, citeres efter Det danske Sprog- og Litteraturselskabs fotografiske optryk med efterskrift og registre ved F.J. Billeskov Jansen og Fl. Hovmann (1982).

I øvrigt er K. Baedeker: *Paris* (1888) (*BaP*) og *Ober-Italien* (1889) (*BaO*) benyttet.

For også i noterne at undgå uskønsom perfektionisme er en række krydshenvisninger noterne imellem udeladt.

Tak til Lonni Bolo, Paris, for en række oplysninger vedr. fr. forhold, til dr.phil. Per Aage Brandt, Aarhus Universitet, for oversættelsen af de tre fr. digte, og til dr.phil. Thomas Riis for verifikation af de historiske oplysninger.

Antonius i Paris

5 *Titlen* Antonius er SC's hyppigst anvendte pseudonym som journalist, dækkende en lang række artikler ml. afrejsen til Paris okt. 1892 til opholdet smst 13.1904. Om *Sankt A*: se n.t.s. 126. Baudelaire, Verlaine og Gustave Flaubert (1821-1880) bruger f.eks. St.A.-temaet – I notesbog 21 ses udkastet *St. Antonius' Fristelser*. I til digtet *Antonius Gynt. II. Vision i Naturhøim – Frontispice*: Medici-fontænen i Luxembourgghaven m. A.L.M. Ottens skulpturgruppe fra 1866 af *Acis* og *Galathea ovenrødet af kyklopen Polyfen* (se evt. SC:SL IX 2, 274 f.). Se s. 57 og 106.

9 *Dedikationen*: lod opr. således: *Herman Bang, /den danske Digter og franske Scenestruktør, /telegnes (.)* (FL:GJ 45). Om HB som iscenesætter: se n.t.s. 66

- 11 *bede(d)*: holde hvil under rejse. – *Hortikultur*: havekultur.
- 13 *som Jeppe*: i Holbergs komedie *Jeppe paa Bierget* (1723) II, 1. – *Peter m der Fremde*: digt af Aug. Gottlob Eberhard (1769-1845), bragt i *Beckers Taschenbuch zum geselligen Vergnügen für 1811* s 90, omformning af et digt m samme titel af Johann Konrad v. Gröbel (1736-1809) (*Sammtliche Werke* (1857) bd. 2 s 70). – *Hotel garni*: hus el. pensionat m. udlejning af møblerede værelser. – *Empire*: fr. stilart fra Napoleon I's tid m. forbillede i den rom. kejsertid
- 14 *Alexander den Store*: makedonsk konge (356-323 f.Kr.). Den gr. historiker Plutarch (46-ca 120) fortæller i sin Alexanderbiografi, kap. 8, at A. foruden sin dolk altid havde *Iliaden* under sin hovedpude. – *Jeuonot*: nordfr. grænsestation mod Belgien på jernbanelinjen Paris-Köln. – *Herne*, Heinrich (1797-1856): ty digter; rejste 1831 til Paris pga. Julirevolutionen og forblev der til sin død. Der refereres til digtet *Zwei Ritter* i *Romancens* (1851) – *Folies-Bergère*: beromt varietéteater på Montmartre, grundlagt 1869
- 15 *Brassen*: ølstue, mindre restaurant.
- 16 *Jonfruen af Orleans*, Jeanne d'Arc (1412-1431): fr. helgen og nationalhelt. Se også n.t.s. 36.
- 17 *fin du siècle*: fr. slutning af århundredet. Siden 1886 betegnelsen for de sidste (dekadente) årtier af 1800-tallet. At være f.d.s. betød i 1890'erne at være med på moden, med på det sidste nye. – *Krigsnavnet Marguerite Faust*: Margarete er Fausts elskede i Goethes tragedie *Faust I-II* (1808-1832). – *Krigsnavn*, fr. nom de guerre: påtaget navn; dæknavn.
- 18 *Musset*, Alfred de (1810-1857) fr. forfatter. Der refereres til digtet *Le Lever* (1829) fra *Premières poésies* (1829-1835) – *isabellafarvede*: gulghvilde.
- 19 *Carmen*: opera (1875) af Georges Bizet (1838-1875). Der henvises til I,10 og måske III,25.
- 20 *Passy*: villakvarter i det vestlige Paris ml. Seinen og *Boulogneskoven*, Bois de Boulogne: park i NV-Paris. Tidl. dyrehave, hvis østlige del i 1850'erne indrettedes af Napoleon III som park.
- 21 *moderne Billeder*: f.eks. Edouard Manet: *Frokost i det grønne* (1863). – *det Bellmannske Motiv* (. . .): f.eks. *Fredmans epistel* nr. 82: *Vila vid denna kalla! / Vår lilla frokost vi framställa: (. . .)* af den svenske digter og komponist Carl Michael Bellman (1740-1795). – *Ginsene*: arbejderske i modeindustrien, »syptiges«, med en såkaldt fri moral – *Dryade(r)*: i gr. mytologi træ- eller skovnymfe
- 22 *Dette er Paris*. jf. Holberg *Ulysses von Ithaca* (1731) II, 1, hvor Troja (se n.t.s. 282) præsenteres på en lignende måde. – *Sous(s)*: ældre fr. kobbermont, 5 centimes.
- 23 *Théâtre Français*: egl. la Comédie Française, den nationale talescene, hvis oprindelse går tilbage til komedieforfatteren og teatermanden Molière (1622-1673). Især forbeholdt det ældre klassiske repertoire. Beliggende v. den sydlige ende af Avenue de l'Opéra. – *Reichenberg*, A.C.S

- (1853-1924): fr. skuespillerinde; virkede i en menneskealder v. den fr. nationalscene. – *Sports-Dandyer*: dandy; eng. levemåde, lags.
- 25 *Libanons Taarn*: I Det gamle Testamente et udtryk for kvindeligt skønhed, se f.eks. *Højsangen* 4,4 og 7,4.
- 26 *Subjonctif*: konjunktiv; verbalform, der udtrykker noget muligt, tænkeligt, uvirkeligt el. ønskeligt. – *Conditionel*: konditionalis; verbalform, der udtrykker det betingede; betingemåde – *St. Cloud*: vestlig forstad til Paris – *Odéon*: scene oprettet 1782, opr. tilknyttet la Comédie Française; nu selvstændigt teater. Beliggende v. Palais du Luxembourg. – *Grandezza*: ital. fornem fremtræden.
- 27 *den store Opera*: ved den nordlige ende af Avenue de l'Opéra. Indviet 1875. – *billet de correspondance*, egl. bulletin de c.: omstigningsbillet.
- 28 *Damen paa tredive Aar* (...): citatet ses ikke i romanen *Le Femme de trente ans* (1834) af Honoré de Balzac (1799-1850). Kvinden i denne livsalder er stof for flere af Bs romaner. Georg Brandes skriver herom i *Emigrantlitteraturen* og *Den romantiske Skole i Frankrig (Samlede Skrifter* (1899-1910) IV 88-89 og VI 156-157).
- 29 *Champs-Élysées*: Avenue des Ch.-Él., se n.t.s. 37
- 30 *Obelisk*: obelisk fra templet i Luxor, ca. 1300 f.Kr., m. indskrift om Ramses II; i Paris siden 1831. – *Théophile Gautier* (1811-1872): fr. forfatter og kunstkritiker. If. digtene *L'Obélisque de Paris* og *L'Obélisque de Luxor i Émaux et camées* (1852) drømmer obelisk om sin brøder, hhv. i I. og i P. – *Heinrich Heine*: if. digtet *Ein Fichtenbaum steht einsam i Buch der Lieder* (1827), afdelingen *Lyrisches Intermezzo* nr. 35
- 31 *Le roi Midas*: fr. »Kong Midas«, enakter af Ernest d'Hervilly (1839-1911). M. var en frygisk sagnkonge, der som dommer i en musikalsk væddekamp ml. Apollon og Pan gav denne prisen. Til gengæld lod Apollon ham få æselører. – *Un mariage d'hier*: fr. »Et bryllup fra fordums dage«, komedie i 4 akter af Victor Jannet, der i årene 1877-1904 skrev flere teaterstykker, bl.a. til Odéon.
- 32 *douleur*: fr. smerte, sorg.
- 33 *Noces & Festins*: fr. »Bryllup (ældte form for nocés) og festmiddage«. Udtrykket refererer til Paul Verlaines digt *Nos repas sont charmants...*, *Odes en son honneur* nr. XIII, udg. maj 1893 og første gang trykt i *La Plume* 11 1893 under titlen *Noces et Festins* (se Paul Verlaine: *Oeuvres poétiques complètes* Udg. af Y.-G. Le Dantec og Jacques Borel. *Bibliothèque de la Pléiade* (1962) s. 776 og 1282). Titlen viser tilbage til Victor Hugo. *Noces et Festins* i *Les Chants du crépuscule* (1835). – *Fryne*: er f.eks. et øgenavn til den berømte gr. hetære Mnesarete, der var model til mindst én af Praxiteles' Afrodite-statuer. Navnet blev også brugt om en forførende og letsindig kvinde. *Phryné* er titlen på en komisk opera af Auge de Lassus med musik af Camille de Saint-Saëns (1835-1922), uropf. på Opéra Comique i Paris 1893. Skyggespillet *Phryné* (1891) af Maurice Donnay (1859-1943) horte til kunstnerkabareten Le Chat Noir's (1881-1897) repertoire.

- 36 *Klods af en Kronprins*: Charles VII (1403, konge 1422-1461) foregav at lede det af England besatte Frankrig, da en lille fr. hær, anført af bondepigen Jeanne d'Arc, 1429 besejrede de eng. belejringsstyrker o. den midtfr. by Orléans. Jeanne d'Arc førte dernæst hæren til Reims, i hvis domkirke kongen blev kronet. Hun blev fanget af englænderne og brændt 1431. – *den hellige Geneviève* (ca. 420-502): Paris' skytshelgen, fordi hun med sine bønner afværgede hunnernes angreb på byen 451. – *Ludvig den Tjotende*, Louis XIV (1638-1715): fr. konge fra 1643. Han personificerede kongedømmet af Guds nåde og søgte gennem sin aktive udenrigs- og kolonipolitik at kaste glans over enevælden. Der samme formål tjente hans vældige byggerivirksomhed; bl.a. opførtes slottet i Versailles, hvor L. førte et strålende hoffiv, der gav ham navnet Solkongen. – *Napoleon I* (1769-1821): fr. kejser 1804-1814 og 1815. Sin tids mest fremtrædende feltherre, hvad der i beg. af 1800-tallet gav sig udtryk i fr. kontrol over Vesteuropa. – *fire Revolutioner*. 1789, Julirevolutionen 1830, Februarrevolutionen 1848 og Pariserkommunen 1871. – *Luxembourgshaven*, Jardin du Luxembourg: parkanlæg m. palæ på venstre Seinebred, bygget 1612 for dronning Maria af Medici, Henrik IV's enke I 19. årh. dannedes der i palæet et galleri af nutidskunst, 1885 opførtes for galleriet en egen bygning i haven (Musée du L.). På de to terrasser ved det store bassin midt i parken ses 20 marmorstatuer af berømte fr. kvinder.
- 37 *Tuilerihaven*, Jardin des Tuileries: parkanlæg på højre Seinebred, anlagt på Louis XIV's tid af havearkitekten Le Nôtre (1613-1700), der også skabte Versailles' store slotspark. – *de to Triumfbue*: fra Place du Carrousel ved Louvre ser man gennem den lille triumfbue, rejst 1806 til minde om Napoleon I's sejr i 1805, ned gn. *Jardin des Tuileries*, over *Place de la Concorde*, videre langs *Avenue des Champs-Élysées* op til den store triumfbue på *Place de l'Étoile*, nu *Place Charles de Gaulle*, 1808-1810 rejst til minde om de fr. hære. – *Gambetta-Monumentet*, Léon Gambetta (1838-1882): fr. republikansk statsmand. Bagved den lille triumfbue, hvor nu den nye glaspyramide ligger, rejstes 1888 et monument, som nu kun kan ses i 1/90 reduktion på Musée d'Orsay, over den betydelige statsmand. Indskriften *Hvem der (. . .)* ses ikke i gengivelsen fra kataloget *Hommage à Léon Gambetta, Musée du Luxembourg 18. nov. 1982 – 9. janv. 1983 – gauloiserie*: fr. droj skæmt, grovkornet vid. – *Christophe*, Erneste (1827-1892): fr. billedhugger. Hans navn er især knyttet til marmorstatuen *Masken*, *La Comédie humaine ou Le Masque* (1876, opr. i Tuilerihaven, nu Musée d'Orsay) Gengivet her s. 302. – *Wessel*, Johan Herman (1742-1785): da.-no. forfatter. Mest kendt er hans komiske syngespil *Kierlighed uden Strømper* (1772)
- 38 *Savoie*: Savoien, fra 1860 under fr. herredomme. Departementet grænser op til Schweiz og Italien
- 39 *Ingennet(n)*: naiv, uskyldig ung pige, især om teaterroller som sådan.
- 40 *Simplicitas*: lat. enfold, naivitet.

- 41 *Af et nært Brev*: trykt i *Politiken* 21.11.1892. – *L'Intransigeant*: «Den Uforsonlige», kontroversiel, republikansk morgenavis, grundlagt 1880 og ledet til 1907 af den radikale journalist og politiker Henri Rochefort (1830-1913), se n.t.s. 64.
- 42 *Henry IV' Skæg*: hageskæg. Henri IV (1553-1610): fr. konge fra 1589. – *sonore*: klangfulde. – *Frans den Første* (1494-1547): fr. konge fra 1515. Se n.t.s. 84. – *les étrennes*: fr. (nyårs)gaverne.
- 43 *Fiacre*: fr. (lukket) drosche.
- 46 *Azuren*: den blå himmel. – *fine*: fr. cognac. – *Styver*: ældre da. mønt = 2 skilling.
- 48 *Parisérinde*: først trykt i *Taaet*, juni 1894, s. 89. – *Skymulm* (...): jf. 2. Mos. 19,18. – *Kana'ns Land*: Kanaans Land (således i *Taaet*), det forjættede land, som israelitterne ikke måtte betrede. Pga. deres ulydighed var de henvist til at vandre i ørkenen i 40 år (4. Mos. 14,20-38).
- 49 *Père-Lachaise*: den største og mest berømte kirkegård i Paris, opkaldt efter Louis XIV's skriftefader. – *Avenue de la République*: løber mellem kirkegården og Place de la R., der har forbindelse med de store boulevarder. – *Et la prostitution* (...): fr. «Og prostitutionen blusser op (el. stråler) i gaderne». Efter Baudelaire's digt *Le Crépuscule du soir*, afdelingen *Tableaux parisiens* i *Les Fleurs du mal* (*Oeuvres complètes*. Udg. af Claude Pichois. *Bibliothèque de la Pléiade* (1975) bd. 1, s. 95).
- 50 *Le Jour*: «Dagens»; opstod i beg. af 1890'erne. If. *BaP* udkom der då. ca. 1540 aviser og tidsskrifter i Paris, heraf o. 70 politiske dagblade. – *Camelot(s)*: fr. avisælger. – *Aristofanes' Athen*: den gr. komediedigter A. (ca. 445 – ca. 385 f.Kr.) satiriserede ofte over aktuelle foreteelser ligesom nutidens revyforfattere – *Absinth*: grønlig malurtbrændevin. – *Voilà Le Jour* (...): «Her er *Le Jour*, 4. udg., 5 ctr., *Le Jour*».
- 51 *Trouvère(r)*: middelalderlig digter fra Nordfrankrig; det sydfranske ord er troubadour.
- 52 *Lazzaron(er)*: vagabond. – *Halleme*: handel med fødevarer var samlet i de nu nedrevne Les Halles Centrales nær Place du Châtelet. De berømte bygninger – blandt de første, hvortil kun jern og stål anvendtes – blev skabt af arkitekten V. Baltard 1854-1866. – *L'assommoir* (1876): 7. del af Emile Zola's 20 bind store romanserie *Les Rouges-Macquet* (1871-1893). Da 1882: *Faldgruben*. Den fr. titel betyder egl. mukkerten og er i bogen navnet på en arbejderbeværtning. Bogen skildrer ægteparret Coupeaus langsomme forfald bl.a. pga. drikken. – *Soutenote(r)*: alfions.
- 53 *Politikus*: i ældre tid om en person, der var kyndig i og interesseret sig for statsager – ofte i spøgefuld betydning, jf. f.eks. Holbergs *Den politiske Kandsøber* (1722), 1, 2. – *Baudelaire*, Charles (1821-1867): fr. forfatter. Hans hovedværk *Les Fleurs du mal* (1857), *Syndens Blomster* (1921), vakte samtidens forargelse og medførte retssag, men satte dybe spor i eftertidens lyrik. SC søgte allerede fra nov. 1888 at oversætte CB, han fik 6 oversættelser trykt i *Tilskueren* 1892, s. 79-83, og Sophus Michaëlis 5 i *Taaet*, dec. 1893, s. 87-91; Johannes Jørgensen skrev et essay om CB i

- Tilskueren* 1891 og oversatte dele af hans dagbøger i *Taarnet*, marts 1894, s. 273-282 (se evt. SC:SL V, 109-114 og VIII 165-168 m. kommentarer). – Her refereres til digtet *Morgendæmringen (Le Crépuscule du matin)* fra digtsamlingens anden kreds *Billeder fra Paris (Tableaux parisiens)*, i Sigurd Swanes gendigtning nr. CXXXVII; 2. udg., 1963, s. 209. Strofen m. udtrykket *Paris (...) den gamle Arbejdsmand* omtales i JJ's essay (optr. *Udvalgte Værker* (1915) bd. 6, s. 18).
- 54 *Natten*: i *Taarnet*, juni 1894, hvor SC først fik trykt en række af de sonetter, der senere optoges i *AP* og *Pileflytter*; dediceret Herman Bang.
- 57 *Alliance*: i *Taarnet*, okt. 1893, s. 44-45 forsynet med en ekstra slutstrofe (se evt. SC:SL IX 120-121). – *min skønne Sjæl: Bekenntnisse einer schönen Seele*, ty. »En skøn sjæls bekendelse«, er titlen på 6. bog i Goethes roman *Wilhelm Meisters Lehrjahre* (1796). Udtrykket *Schöne Seele* menes at stamme fra Rousseaus (1712-1778) roman *La Nouvelle Héloïse* (1761) og betegner sart modtagelighed og en hældning mod romantisk mysticisme. – *Luxembourgshaven*: se n.l.s. 37.
- 58 *Châblis*: tør, hvid bourgognevin.
- 59 *Mallarmé, Stéphane* (1842-1898): fr. lyriker, jf. n.t.s. 90. – *Rædslen for det hvide Papir*: der refereres formentlig til flg. linier af Mallarmés digt *Brise marine* fra *Parnasse contemporain* (1866; Oeuvres complètes. Udg. af Henri Mondor. Bibliothèque de la Pléiade (1945) s. 38): *Intet (...) skal holde det herte fast (...) Nætter! ej lampens øde lysning, hvor den daler/Over det blanke ark i sin hvidhed som lammer,/Og ej den unge kvinde med sit barn hun ammer. (...)* (*De første moderne*. Udvalg, redigering og gengivelser: Jørgen Sonne (1983) s. 11).
- 60 *Sponvogne i tre Etager*: overdrivelsen fremkommer måske ved en sammenligning m. s. 73, hvor A's *Mod harvede sig i tre Etager. Og da traf jeg paa en Sponvogn en ung Dame (...)*. – *Imperialen, l'imperiale*: fr. øverste etage i dobbeltdækkerbus. – *Tusind og én Nat*: eventyrsamling, antagelig af persisk oprindelse.
- 62 *Noces & Festins*: se n.t.s. 33. Først tr. i *Taarnet*, juni 1894, under titlen *Koncerten*.
- 63 *De smaa Tidsskrifter, les petites revues*, vigtigt forum for periodens unge fr. digtning. – *vittige*: klog, intelligent.
- 64 *Malaquin, Louis el. Ludovic Malquin* (1868-1904): fr. forfatter. Han oversatte SC's novelle *Don Juan, en ung blond Mand* (1891) (jf. Efterskrift s. 293). M. var ven af Lugné-Poe (se n.t.s. 68), som han skrev stykker til. I *La Plume* (se n.t.s. 72) 1.1.1891 anmelder Jean Jullien (se n.t.s. 70) M.'s og Lugné-Poes problemdrama *Liardot et Cte*, opført af *Les Écoliers, Cercle des Écoliers*. Denne gruppe, som Lugné-Poe dannede allerede i sin gymnasietid, havde f.eks. førsteopført Henrik Ibsens *Fruen fra Havet* (17.12.1892) på Théâtre Moderne, iscenesat af Lugné-Poe sm.m. den da. journalist v. *Politiken* Jens Pedersen. L.E. opførte jan. 1894 Edvard Brandes' (1847-1931) idé-drama *Et Besøg* (1882) (*Une Visite*) – *hudflattede Greven af Paris*: M.'s teaterstykke hedder *Anachronisme*. G.a.P., Louis-Philippe

- P. (1838-1894) fr. prins, opfattede sig selv som arving til Frankrigs trone. – *Legømen*: køkkenurterne, grøntsagerne – *græsser Løven* (...) hos Esajas (65,25) ulven. – *Henni Rochefort* se n.t.s. 41. HR blev aug. 1889 dømt til fængsel pga sine radikale politiske anskuelser. Forinden var han flygtet til London, hvorfra han daglig sendte artikler til sit blad. Han kom først tilbage efter amnestien 1895.
- 65 *La Justice* og *Le Radical*: republikanske morgenaviser – *anarkistisk*: se Tidsbilledet. – *Girondiner*: gruppe fr. revolutionspolitikere 1791-93; de fleste var unge idealistiske intellektuelle med en abstrakt kærlighed til friheden. – *Ravachol*, egrl. François Claudius Koenigstein (1859-1892): fr. anarkist og terrorist med en vis martyrstatus. Han påtog sig skylden for tre attentater i 1892 og betegnede dem som hævn for domme over anarkister. R. anklagedes yderligere for 5 rovmodr, hvoraf han tilstod ét. Han henrettedes 11.6.1892. – *Eklektikere*: Eklekticisme tilstræber at udvælge de værdifuldeste elementer i de forskellige filosofiske eller kunstneriske skoler. I *La grande encyclopédie* (1885-1902) hedder det, at eklekticisme er typisk for dekadente, videnskabsdominerede perioder og i særlig grad for »vor epoke«, altså SC's samtid. – *Den Fred*, (.): Fil. 4,7 – *Hérifé* (.) *Alphandéry*: begge nævnt i notesbog 29. A. kan være André Alphandéry, der f.eks. har bidrag i *L'Art et la Vie* 1893 bd. 2. – *La Rampe*: nævnt f.eks. i *La Plume* (se n.t.s. 72), som 1.10.1893 anmelder LR's opførelse af den unge debutant Adolphe Thalassos samfundskritiske stykke *La Faïm*, »Sultens«.
- 66 *Henrik Ibsen*: fra begyndelsen af 1893 griber interessen for skandinavisk teater hurtigt om sig i Paris. Således sættes i alt 11 stykker af HI, Bjørnstjerne Bjørnson og August Strindberg i scene på parisiske teatre i sæsonen 1893-1894. Herman Bang iscenesatte de 9 af dem. Han var 18.2.1893 ankommet til Paris, og via sin (og HI's) fr. oversætter, greve Maurice Prozor og SC introduceredes han i teatermiljøet pga. sit indgående kendskab til nordisk dramatik og sin interesse for praktisk teaterarbejde. SC anmeldte alle 1893-opførelserne i *Politiken*. Således stod her 13.2.1893 i forlængelse af sætningen om HI og August Strindberg, *August Strindbergs Frøken Julie, som jeg saa uafles ved Generalproven, virkede yderst betagende*. – SC om Herman Bang i Paris: se JS 129-138 (opr. trykt i *Teatret*, feb. 1912, s. 77-80). Denne side af SC's virke i Paris er udeladt i *AP*, jf. den opr. dedikation. En samtidig beskrivelse af den ældre nordiske naturalistgenerations betydning i fr. åndsliv ses i Maurice Bugeon: *Les Révoltes Scandinaves* (1894). Selv skriver SC: *Det er nemlig ikke alene Norge, hvis Litteratur er paa Mode i Paris, i Løbet af en eneste Maaned har jeg i forskellige Tidsskrifter fundet en halv Sines Oversættelser af danske Forfattere. Det er et helt Solskin af Berømmelse*, (.) »En Fallit« paa Théâtre libre. *Politiken* 14.11.1893) – *Mussets* (.), se n.t.s. 18. – *Stendhal*, pseudonym for Henri Beyle (1783-1842): fr. forfatter Hans roman *Le Rouge et le noir* (1831), *Rødt og Sort* (1897), gjorde det største indtryk på SC (se f.eks. *FL* I 101 f). – *Rémy de Gourmont* (1858-1915): fr. forfatter Johs. Jørgensen påtænkte

- at skrive en artikel om *de Unge*, heriblandt R.d.G. (FL I 176). En artikel om maleren Ludvig Find i *Taaet* (I, 22-30) indledes med et citat af denne ærkesymbolist.
- 67 *Wagner*, Richard (1813-1883): ty. komponist og forfatter. Symbolverdenen i hans operaer og hans ideer om «Gesamtkunstwerk» prægede i højeste grad symbolisternes kunst og poetik. – *Ternes*, Porte des Ternes, den nordvestlige indfaldsvej til Paris i det fæstningsanlæg («Enceinte»), som kong Louis-Philippe lod opføre 1841-1845. Det fulgte omtrent samme linje som Paris' nuværende bygrænse. – *Madeleinekirken*: påbegyndt af Louis XV 1764, men først indviet 1842. Bygget som et gr. tempel – *Carnaval de Venise*: ej identificeret.
- 68 *Hilde Wangel*: den yngre, kv. hovedperson i Henrik Ibsens skuespil *Bygmester Solnes* (1892). Det førsteopførtes i Paris 3.4.1894 på Théâtre de L'Oeuvre i Herman Bangs instruktion. – *Taffanel*, C.P. (1844-1908): fr. musiker og dirigent, bl.a. v. Den store Opera. – *Faust*: se n.t.s. 17. Operaen *Faust* (uropført 1859) af den fr. komponist Charles Gounod (1818-1893) opførtes på Den store Opera f.eks. 18.12.1892 – *Fumister*: egl. skorstensfejere; et dattedigt udtryk for spasmagere, bluffmagere. – *Lugné-Poe*, Aurélien (1869-1940): fr. teaterdirektor, skuespiller og publicist. Grundlagde det symbolistiske Théâtre de L'Oeuvre 17.5.1893. Her iscenesatte Herman Bang bl.a. Ibsens *Rosmersholm* (6.10.1893) og *En Folkefejende* (10.11.1893), jf. n.t.s. 66. Om *Fruen fra Havet*: se n.t.s. 64. L.-P. var gift med den fremragende skuespillerinde Suzanne Després. Karakteristisk føjede han *Poe* til sit efternavn, i overensstemmelse m. tidens interesse for Edgar Allan Poe's (1809-1849) liv og forfatterskab, jf. Johs. Jørgensens *En ny Digtning*, omtalt i Tidssilledet. – *Alcanter de Brahms*, A. de Brahm, pseud. for Jean-Baptiste Bernhardt: fr. forfatter og journalist. Af hans teaterkritik kan bl.a. nævnes *Critiques d'Ibsen* (1898). – *La nouvelle écho: Le Nouvel Echo. Revue littéraire et dramatique*: fr. tidsskrift 1892-1894.
- 69 *Quartier Latin*: fr. Latnerkvarteret m. rester af de store romerske bade, gamle universitetskvarterer m. skoler, fakulteter, museer, biblioteker og andre videnskabelige institutioner.
- 70 *Jean Jullien* (1845-1919): fr. musiksribent og teaterhistoriker. Blandt hans hovedværker kan nævnes *Richard Wagner* (1886) og *Hector Berlioz* (1888). Udgav vennen L. Malaquins *Oeuvres* posthumt (1907). – *Salandri*, Gaston, pseud.: Saint-Landri, fr. forfatter Udg. romaner og skuespil i 1880'erne og 1890'erne. – *Willette*, A.L. (1857-1926): fr. maler, tegner og grafiker. Hentede ofte motiver i kunstner- og bohème-miljøet på Montmartre. – *suedoise*: fr. svensker.
- 71 *Gauthier-Villars*, Henri (1859-1931): fr. forfatter, journalist og pro-wagnerisk musikkritiker. Skrev talrige lette, humoristiske romaner og artikler, bl.a. i *Le Nouvel Echo* u. pseudonymet Willy. Bogen, SC modtager, kan være *Bains de sons* el. *L'Année fantaisiste ... III*, begge fra 1893. – *Strauss*: ej identificeret. – *Revue moderne: La Revue moderne. Littéraire, artistique, philosophique*: fr. tidsskrift (1884-1894). Herom skriver SC i *Politi-*

- ken 13.2.1893 (dat. Paris d. 8. Febr. 1893): (...) *det ældste af de unge Tidsskrifter*, (...) *det var her, at Mallarmé, Verlaine og mange andre, hvis Talent Ingen i Frankrig mere bestrider, for ni Aar siden begyndte deres opsigtsvækkende Kampagne. Tidsskriftet er eklektisk og indeholder Bidrag af den gamle, parrassistiske François Coppé, af Fluyssmans, Richepin, Verlaine, Jules Lemaitre og mange andre gode Navne, Side om Side og med pur unge Poeter.* (Naive Breve/ (sign.) Antonius) – Cortambert, Lucien: fr. skribent. Udg. i 1894 *Ironie, roman mondain* sm.m. Alick Bollas, jf. n.t.s. 72. – *Lysistrate*: komedie af Aristofanes, opført første gang 411 f.Kr. For at få en ende på den peloponnesiske krig går kvinderne – anført af L. – i seksuel strejke. Jf. n.t.s. 50. – *Réjane*, Gabrielle (1857-1920): kendt fr. skuespillerinde. Hun spillede den første franske Nora i *Et Dukkehjem*, instrueret af Herman Bang (premiere 20.4.1894 på boulevardteatret Théâtre de Vaudeville). – *de syv Dødsyndere*: omtales af nogle af kirkefædrene; står i modsætning til de tilgivelige syndere. – *Artemis*: i gr. mytologi jagt- og månegudinde. – *Landsoldaten*: folkekomedie af forfatteren Vilhelm Østergaard (1852-1928). Opført 1. gang 1886 på Dagmar-teatret. – *Place de l'Étoile*: se n.t.s. 37.
- 72 *ingen unge Tidsskrifter* men Johs. Jørgensen arbejdede ihærdigt gennem 1893 for et sådant. 21.10.1893 udkom det første hæfte af *Taaamet*, bl.a. med to bidrag af SC. – *en Roman hos Savine*: Cortambert har ikke udgivet romaner hos S. Derimod udgiver Alick Bollas i 1893 *Orgueil de chair, roman parisien* hos A. Savine. – *La Plume. Littéraire, Artistique et Sociale*: fr. 14-dages tidsskrift 1889-1905, stiftet af Léon Deschamps (1864-1899). Et af periodens vigtigste tidsskrifter, hvad afspejling og vurdering af den unge digtning angik. Udgav særnumre om symbolismen, de dekadente m.m. Afholdt fra 1889 lørdags-souréer og fra 1892 også månedlige banketter. Her optrådte digterne med oplæsning og vsesang. Se n.t.s. 88. – *Monumenter for (...) Baudelaire*: Med henblik på et B-monument forestod *La Plume* i 1892-1893 en indsamling, som også SC støttede. Monumentet skulle udføres af den fr. billedhugger Auguste Rodin (1840-1917), som dog aldrig fuldførte det, da det indsamlede beløb var utilstrækkeligt. Fragmentet ses på Musée Rodin. – *Hr Croze*: I *Politiken* 13.2.1893 præsenteres han således: (...) *har skrevet sine første Artikler i Art et Critique (1889-1892), der redigeredes af Jean Julien og hovedsagelig støttede sig til Malagains Klike, de tidlige Elever af Lycée Concordet; har senere været Medarbejder dels ved L'événement og Le Figaro.*
- 73 *L'événement*: republikansk morgenavis. – *Le Figaro*: Paris' største, opr. moderat monarkistiske morgenavis (grdl. 1854). – *i tre Etager*: se n.t.s. 60.
- 76 *Johannes Jørgensen* (1866-1956). da. forfatter. SC havde kendt JJ siden 1884, hvor de mødtes bl.a. o. Studentersamfundet, på aviserne *Kjøbenhavns Børn-Tidende* (1889-1892) og *Politiken*, samt tidsskrifterne *Ny Jord* (1888-1889) og *Tidskueren* (1884 ff). Sonetten her tryktes første gang i *Taaamet* (jun 1894), som JJ redigerede 1893-1894. Her offentliggjorde han bl.a. *Nutidens danske Literatur*, på fr. i *Revue des Revues*, 1894, s. 353-357: *La nouvelle littérature en Danemark*, hvor han sammenligner SC

m. Baudelaire (feb 1894, s. 216-227). JJ havde på det tidspunkt et væsentligt ungdomsfatterskab bag sig (to digtsamlinger og fire mindre romaner). – og samtidig m. at *Taarne* fik et mere og mere religiøst-dogmatisk præg, skærpedes de ideologiske modsætninger ml. de to venner. Sommeren 1894 i Rapallo i Italien kom det til et brud ml. dem. JJ konverterede til katolicismen 1896, og forbindelsen afbrødes. Renskrift af digtet er dateret 24.6.1893. – *Verdens Vægt*: i billedet indgår elementer fra Atlas-figuren, der bærer verden på sine skuldre, fra traditionen om Ahasverus, der pga. sin forhåelse af Jesus på vej til Golgatha må vandre til dommedag, og om Christoforus, der bærer Jesusbarnet på sine skuldre.

- 77 *Tegning*: af Paul Verlaine, signeret FAC, dvs. Frédéric Auguste Cazals (1865-1941): fr. tegner, digter og visesanger, Verlaines sekretær og SC's nære ven. FAC's digt- og visesamling *Le Jardin des ronces* («Brombærhaven») (1902) indeholder en *Sonet til Sophus Claussen* (s. 103-104), der i oversættelse lyder således. Du kommer, min kære ven, fra disse egne/hvor sagnet endnu råder og den poetske tro/dromme som Frankrig engang nærrede sig ved./dengang sjælen var enkel som en salme,// fra disse nordiske lande forenet af guderne,/hvor kærligheden er klarøjet og bevæger sig ærbart,/hvor hjertet vederkvæger sig ved de uendelige skatte/som naturen, vor moder, anviser os// – Din sjæl er så skøn og frisk og lysende/som det uendelige daggry i et nordpolshav,/eller som en dyb og rolig sjællandsk sø...// Guderne som leder dig være lovet! Den vind/som bringer dig er god,/thi din visdom står mål/med din ægte, din skarpe og dristige begavelse. Et eksp. af *Le Jardin des ronces* med en håndtegning af FAC og dedikation til SC findes på Det kgl. Bibliotek. – *Paul Verlaine* (1844-1896): se Tidsskildret. Johs. Jørgensen skrev et essay om PV i *Tilskueren* (juni-juli 1893, s. 469-480). Smst. (s. 481-489) tryktes *En Nat med Paul Verlaine*. Til *Taarne* (juli-sept. 1894, s. 186) oversættes digtet *Langueur* (melankoli) fra *Jadis et Naguère* (1884) af Romanus (Karl Buhl) under titlen *Langsel*. – I erindring om samværet skrev SC i 1917 digtet *Vers til de døde Mestre* (SC:SI. V 155 f.) og afsnittet s. 158-161 i essayet *Jord og Sjæl i La. Planer om at få PV til Danmark* mislykkedes, hvad der if. SC skuffede ham (*Verlaines Buste, Politiken* 19 og 22.4.1897). – *Justitspalads*: Palais de Justice, Paris' domhus, ligger på Seine-øen Île de la Cité. – *Soleil d'Or*: på Place St. Michel. – *Syng* (. . .): Brudstykke af F.A. Cazals' vise til Verlaine for solo og kor *Le grand poète*, der i hans *Le Jardin des ronces* har denne udformning: (. . .) *LE CHOEUR*: (. . .) *En avant/Nous avons du talent./REFRAIN: Beaux troubadours, suivons notre cher maître!/ Chanter est un plaisir; (. . .)* (s. 16-17).
- 78 *Akademi*: Académie Française, stiftet 1635 af Richelieu med den opgave at værne om fr. sprog og litteratur. Består af 40 medl., valgt på hvstid blandt forfattere, videnskabsmænd, politikere o.a. – *Haabet lyser* (. . .): *L'espoir luit comme un brin de paille dans l'étable*. Fra Paul Verlaine: *Sagesse* (1881), III, 3 (*Oeuvres*, s. 278). – *Violon, violon!*: Der refereres måske til

- det kendte Verlaine-digt *Chanson d'automne*, hvis begyndelseslinjer med et par for V. karakteristiske assonanser lyder: *Les sanglots longs/Des violons/De l'automne/ Blessent mon cœur/D'une langueur/Monotone.* («Den lange gråd/i efterårets violiner/skrer mit hjerte/med enstomig melankolia») fra *Poèmes saturniens* (1866) (*Oeuvres* s. 72). (*La Plume* bringer 13.1893 en sang af Ferdinand Duchène, *Les violons*, hvis omkvæd har lignende assonanser.)
- 79 Sokrates (469-399 f. Kr.): gr. filosof. – *fiint som Gift: (Dans leur veines le sang) subtil comme un poison, (. . .)*. Fra indledningsdigtet til Verlaine: *Poèmes saturniens* (*Oeuvres* s. 57). – *Simon i Evangeliet*: apostlen S., som Kristus gav navnet Peter. – *Bibi*: formentlig bohèmeeksistensen André-Joseph Sals med øgenavnet Bibi-purée: «Fatiglus». Han tilbad Verlaine og var hans tjenende ånd. – *Holland*: nov. 1892 deltog Verlaine i en række litterære konferencer i Holland (se evt. *Quinze jours en Hollande. Lettre à un ami* (1893); hans *Oeuvres complètes*. Udg. af O. Nadal m.fl. 1959-60. Bd. 2, s. 847).
- 81 St. Beuve: Sainte-Beuve, Charles Augustin (1804-1869): fr. kritiker og litteraturhistoriker.
- 82 Robert Burns (1759-1796): skotsk digter. – *Shelley*, Percy Bysshe (1792-1822): eng. digter. SC oversatte hans digt *The Sensitive Plant* (1820) i 1906 *Den følelselige Blomst* (optr. SC:SL VII 117-149. – *Anarkister*: se Tidsbilledet. – *et udgivet Digt: Vive le Roy!*, et uafsluttet drama, planlagt som *Louis XVII*, versdrama i 3 akter (*Oeuvres* s. 1041-1051; om manuskriptforhold s. 1359-1364) Et fragment blev bragt i *La Plume* 14.4.1893. Det i AP refererede afviger både herfra og fra den endelige form. – *Prins Charles* el. *Louis XVII* (f. 1785): fr. tronfølger fra 1789; holdtes siden aug. 1792 i forvaring sm.m. sin familie, han døde nedbrudt allerede 1795. – *Ludvig den sextende*, Louis XVI (1754-1793): fr. konge fra 1774, henrettet 1793. 1792-1793 blev han med sin familie holdt fanget i tårnet i *Le Temple*, der i revolutionstiden fungerede som statsfængsel (nedrevet 1808)
- 83 *Je me suis incarné (. . .)*: øjeblik er også legemliggjort lidt overalt. – *Slutteren*, fangevogteren. – *Symbolisteme (. . .) Dekadenter*. Se Tidsbilledet. – *Les Cymbalister*: «jantsharernes», «trommeslagerne». I den fr. journalist Jules Hurets bog *Enquête sur l'Évolution littéraire* (1891), da *Det unge Frankrig*, 1894, s. 76, ses en lignende situation, hvor V. hidsigt gør grin med trangen til skoledannelser: *Jeg er lynende ked af disse Cymbalister og deres latterlige Manifeste*. I hans øjne er der blot tale om *Reklame* og *Festnaaltider med Bordtaler*. Senere hævder han: *Og hvad er det saa for nogle nye Ting, de har fundet paa? Maa jeg spørge, om ikke Arthur Rimbaud har lavet det altsammen for længe siden? – Dekadent-Navnet: smst. hedder det – på spørgsmålet: Hvorfor har De egentlig kaldt Dem for Dekadent, og hvilken Betydning har De lagt ind i det Ord? – Det skal jeg sige Dem. Man kastede os denne Benævnelse i Ansigtet som en Huan; men jeg tog den op og gjorde den til mit Feltraab,*

- uden at tænke noget egentligt derved (...) Det var bare et Feltraab og en Fane ... man skal jo have nogle Fraser at slaas om (s. 78). I interview med Jean Moréas hævder denne: Maa jeg (...) fortælle Dem, at det var mig, som straks protesterede mod Betegnelsen Dekadenter, da den fremkom i 1885, og at jeg samtidig gjorde Fordring paa at blive kaldt Symbolist (s. 82).
- 84 et smukt Digt af ham selv. *Beams* i *Romanes sans paroles* (1874) (*Oeuvres* s. 208-209). – *Frans den første*, François I (1494-1547): fr. konge. Hans renaissancehof blev centrum for kunst og litteratur, og han lod opføre adskillige slotte, bl.a. Fontainebleau. – *François Coppée* (1842-1908): fr. digter. 1884 medl. af Akademiet. Herman Bang omtaler FC og Verlaine i artiklen *To Størheder* (*Aftenbladet* 19.5.1893), der dækker en af *La Plumes* soirées, som han overværer sm. m. en anden person, sandsynligvis SC.
- 85 *Art de l'Étoile*: se n.t.s. 37.
- 87 Dr. *Georg Brandes*: skrev doktordisputats 1870 om den fr. litteraturkritiker H. Taine (1828-1893). Indtager en hovedplads i Johs Jørgensens artikel om da. litteratur, nævnt i n.t.s. 72. – *Høve Problemerne til ny Debat*: jf. GB's kendte udtryk fra indledningsforelesningen til *Emigrantlitteraturen* (*Hovedstrømninger i det 19. Aarhundredes Litteratur* I (1871): *det, at en Litteratur i vore Dage lever, viser sig i, at den sætter Problemer under Debat*). Om SC's forhold til GB: se Litteraturliste. – *Nizza*: sonetten er sandsynligvis skrevet 21.-22. sept. 1894, hge for SC rejste hjem fra Italien. I 2. udg. af *AP* er tilføjet: 1894.
- 88 *La Plumes Syvende Banket*: fandt sted 9.2.1893 i Café du Palais, Place de St. Michel, med 70 deltagere, hvoraf SC m.fl. er nævnt i *La Plume* 15.2.1893. – *Tegningen*: *Au poète Cazals* (se n.t.s. 77), signeret Jossot 1893. J., Gustave Henri (1866-1951): fr. tegner og plakatkunstner. Efter at være konverteret til Islam (se Tidsbilledet) kaldte han sig Abdul Karim J. (Marcus Ostenwalder: *Dictionnaire des illustrateurs, 1800-1914* (1983) s. 544). – *Brev fra en Ven*: Johs Jørgensen 6.2.1893 (se evt. *FL* I 153-155). – *Stuart Merrill* (1863-1915): amer.-fr. digter. Johs Jørgensen oversatte hans dialog m. *Kødet* og *Aanden* (*Den evige Strid*) i *Taalet*, dec. 1893, s. 126-128. – *de Vers*: jf. brevet digtsamlingen *Les gammes* (1887). – *Palais Bourbon* (opf. 1722-1728): på Quai d'Orsay over for Place de la Concorde; huser Nationalforsamlingen.
- 89 *Talisman*: genstand m. magisk (lykkebringende) indskrift el. billede.
- 90 *den fransk-russiske Union*: i beg. af 1890'erne lykkedes det Frankrig at vinde voksende støtte i Rusland. Tilnærmelsen konsolideredes v. store fr. lån til Rusland; de to lande havde dog ikke aftalt nogen møntkonvention. Jf. n.t.s. 109. – *Medoc*: landskab i SV-Frankrig, beromt for sine gode vine. – *Krøsus'er*: rigmænd, efter navnet på en rig gr. konge i Lydien. – *Stéphane Mallarmé*: se n.t.s. 59. Johs Jørgensen oversatte 2. scene af hans dramatiske fragment *Herodias* (*Hérodiade*, 1869) i *Taalet*, okt. 1893, s. 37-39, samt digtet *Lærugel* (*Soupir*) og prosateksten *Penultimus* (*Le Démon de l'Analogie*) smst. jan. 1894, s. 163-165 I *Tilsøieren* (aug. 1893, s. 603-607) skrev han en artikel om SM; denne efterfulgtes af *Digte i Prosa*

- s. 609-611, overs. af Karl Buhl. Denne deltog aktivt i redaktionsarbejdet v. *Taarnet* under mærket Romanus og oversatte *Et Prosadigt (Le Phénomène futur)* dec 1893, s. 92-93, *Til den, som er rolig (Angoise)* og *Efteraars-sørgmodighed (Tristesse d'Été)*, juli-sept. 1894, s. 184-185. – Et planlagt kap. til *AP*, *Aften hos Mallarmé*, fik SC ikke skrevet, men det nævnes i indholdsfortegnelsen til *Eventyrenes Bog* (...), jf. s. 331.
- 91 *Après-midi d'un Faune* (1876): *En Fauns Eftermiddag*, inspirationen bag Debussys berømte orkesterstykke (1894). Omtales af SC i *Lø* 163 – *Engelklæber*: fra 1864 i provinsen, fra 1871-1894 i Paris. I 1880 indledtes de berømte tirsdagssaloner (Les Mardis), hvor en række af tidens (komende) berømte forfattere deltog. – *Rovene (...)* *anve Guds Rige*: jf. rovoren på korset, til hvem Kristus siger: *I Dag skal du være med mig i Paradis* Luk. 23,43. – *Et ganske lille Digt*: *Toast* (jan. 1893). Indgår i *Poésies* (udg. posthumt 1899) under titlen *Salut*. Se *Oeuvres* s. 27. – *Soleil d'Or*: se n.t.s. 77. – *Chansonette(r)*: egl. lille vise; her visesanger.
- 92 *Canqueto*, Joseph Canqueteau: udg. i 1893 *Chansons* i skriftserien *Bibliothèque de La Plume*. – *Roland de Marés*: litteraturkritiske bidrag i *La Plume* samt digte st. og v. *La Plumes sourées*. – *Jean Carrère*: udg. *L'Arbe* (1891) og journalistiske arb., f.eks. om Dreyfus-affæren. Lyriske bidrag v. *La Plumes sourées*. – *Ivan Rambosson*, Yvanhoë R.: udg. bl.a. *Le Verger doré* (1895). Bidrag v. *La Plumes sourées*. – *Adolphe Retté* (1863-1930): fr. digter. Udgav 1903 *Le Symbolisme*. – *en Belgier*: ej identificeret. Det fremgår af kolofonen til det belgiske tidsskrift *Revue de Belgique* fra 1893, at det var uden ansvarshavende red. – *Paludan-Müller*, Frederik (1809-1876): da. digter. – *Gondeau*, Emile Goudeau (1849-1906): fr. lyriker, visedigter, journalist v. den moderate avis *La France*. Medstifter af *Le Chat Noir*. Der refereres til digtet *Les Lamentations de la lumière*.
- 93 *Vignetter*: en evt. særbetydning af ordet har ikke kunnet spores. – *V'rlaine har skrevet*: der refereres til digtet *La Chanson des Ingénues* fra *Poèmes sarnamiens* (*Oeuvres* s. 75-76). – *Pamy*, Evanste (1753-1814): fr. digter. I sine elegiske *Poésies érotiques* (1778) besynger han sin tabte elskede, kreolermøden Eleonore. – *jeg er ogsaa nonfra*: fra Metz i NØ-Frankrig. – *Stendhal*: se n.t.s. 66.
- 94 *Pour Mlle E... , Pour Mlle E... M...* : indgår i *Invectives*, udg. posthumt 1896. (*Oeuvres* s. 956). SC's tekstgengivelse afviger en del fra Verlaines form. Enkelte vigtigere rettelser ses i afsnittet *Teksten*, s. 332. – Sonetten lyder i prosaoversættelse således: *Til frøken E... // Hvor langt værre end det er naturligt/hun dog læsper i sin tale,/denne engel uden alder og manér/så forrykt at det renser hende helt for den slags// Hun er modbydelig som skab og fræt,/og i sandhed, for at have «forgabet» mig i dig,/hvilken hunger måtte jeg ikke have næret/frøken Makaber// Hvilken alt for tarvelig hunger/, der måtte minde om vampyrens,/ med hvis kvaler intet står mål// Men efter sigende var manden end værre stedt,/hvorfor den hjemsøgte by Saint-Ouen/ændru gyser, ilde berort og lamslået.*

- 95 *Den ny Poesi*: tryktes første gang i *Politiken* 29.5.1893, dateret *Paris, d. 12. Marts 1893* og m. undertitlen (*En Prolog*) – *Træk dit Sværd fra Skeden (...)*; modsat *Matth.* 26,52.
- 96 *Goethe*: citatet står som motto for Goethes *Dichtung und Wahrheit* (1811-1833) III. Gl. talemåde, ses let ændret f.eks. i *Peder Syv Aldmindelige Danske Ordspøge*, nr. 3951, *Danmarks gamle Ordspøge* VII: 1 (1983). – *L'ironie impure*: fr. »den urene ironi«. Begrebet skyldes Verlaine og uddybes – overført på da. forhold – i *Lø* 156 f. – *Rædslen for det hvide Papir*: se n.t.s. 59.
- 97 *svalt*: datid af svelte: dø, hentæres (af sult el. sorg). Folkevisord, men citatet har ikke kunnet identificeres.
- 98 *Judith*: dræbte if. den apokryfe Judiths Bog Nebukadnezars feltherre Holofernes efter v. list at være trængt ind i fjendens lejr (jf. evt. *SC:SL* III 206 m. henvisn.). I *FR* 7, 37 og 210 henviser *SC* til Eugène Aizelins bronzestatue af Judith (1890), der var udstillet v. indgangen til Luxembourgsmuseet 1890-1923 (omtalt i notesbog 30). 1926 blev den udstillet i Parc de Tessé au Mans, men forsvandt og omsmeltedes under 2. Verdenskrig. Findes i gipsafstøbning i Musée d'Art Modernes magasin og som hvid porcelænsstatuette på Musée d'Orsay. Gengivet her s. 306. J. var et yndet motiv i tidens kunst parallelt m. gengivelsen af Salome m. Johannes Døberens hoved på et fad, jf. f.eks. *Taarne*, juni 1894, s. 93 og 99 ff. og *Efterskrift* s. 308. Denis Puechs marmorstatue af *En lille Pige med et afhugget Hoved* (= *La Muse d'André Chenier*; 1889) på Musée de Luxembourg vender Claussen to gange tilbage til i sin notesbog (21.3. og 4.4.1893; nr. 30), ligesom han må have set Edward Burne-Jones' kul-tegning *Tête de jeune femme*, som denne 1893 forærede museet. Gustave Moreaus akvareller og malerier over motivet har ligeledes været velkendte (*L'Apparition* o. 1876 f.eks.) – og inspirerede bl.a. Mallarmé (*Hérodiade*, 1871), Gustave Flaubert (*Hérodiade*, 1876), Oscar Wilde (*Salome*, 1893). Kvinden kan kaldes med mange navne: femme fatale, la belle dame sans merci, la femme vierge et lubrique (KJ. Huysmans udtryk for den kyske jomfru besat af en uforløst, perverteret seksualitet). – *Bu-kaar*: skovmærke. – *Dryade*: se n.t.s. 21.
- 99 *Italiens hundrede Byer*: se s. 11 og s. 182.
- 100 *Litani*: egl. katolsk kirkebon, oftest udført som en vekselsang ml. præst og menighed; overført om klagesang.
- 104 *Gloire*: hæder, ære; glans – *Pibestrimmel*: tøjstrimmel lagt i rørformede læg.
- 105 *Sorbonnen*, La Sorbonne: populært navn på kernen i Paris' universitet, opkaldt efter Louis IX's skriftefader Robert de Sorbon, der 1257 grundlagde S. som teologisk skole. – *Cluny-Teatret*: Boulevard St-Germain 71. – *Panthéon*: nyklassicistisk kirke på Ste-Geneviève-højen, det højeste punkt på venstre bred; opført 1764-1789. Gravkirke for Frankrigs berømte mænd. – *D'Harcourt*: Grand-Hôtel d'Harcourt, Boulevard St-Michel 3. – *flane(r)*: drive omkring.

- 106 *Om me bouscule!*: »De skubber!« – *Montrouge*: forstad syd for Paris v. Porte d'Orléans. – *Musset*: se n.15. 18. – *Medici-Fontänen*: se frontispicen.
- 107 *François Villon* (1431 – efter 1463): fr. digter; magister 1452, kom snart i konflikt m. loven, fængsledes flere gange, dømtes 1463 til døden v. hængning, benådedes, forvist fra Paris. Skrev *Le Lai* (1456), *Le Grand Testament* (1461 el. 1462) og forskellige mindre digte. – *Snydenstrup*: pers. i P.A. Heibergs (1758-1841) skuespil *De Vonner og Vänner* (førsteopført 1792). – *Dobbel*: hasardspil især m. terninger. – *Uglspil*: ty. Eulenspiegel, Till (d. ca. 1350): if overleveringen gogler og spilopmager, hovedpers. i en ty. folkebog, tr. ca. 1478, og i flere senere værker, også på da. Ved en art folkeetymologi har man dannet det da. ord, der siden er blevet fellesnavn. – *qu'il faillit être pendu*: formentlig det omskrevne udtryk fra titlen på Vs ballade *L'épithaphe en forme de ballade que feit Villon pour luy & ses compagnons, s'attendant à estre pendu avec eux* («Gravskrift i form af en ballade, som Villon gjorde til sig selv og sine kammerater i forventning om at blive hængt sammen med dem.») Fra *Le Codicille* (1461 el. 1462). Se f.eks. *Oeuvres complètes de François Villon*. Udg. af Auguste Lognon, 1891, s. 120-121. – *Jeg er François* (...): digtet *Le Quatrain* (: firelinjet strofe) (*Oeuvres* s. 119).
- 108 *bariket nogen paa Gaden*: fra *Double Ballade i Le Grand Testament* (*Oeuvres* s. 47-48). Overs. af Jørgen Sonne: François Villon: *Store Testament*. 1462 (1962). Herfra stammer nedenstående titelovers. – *Den smukke Vaabenslægerske*: *Les regrets de la belle heaulmière* (*Den skønne Hjelmslægerskes Klage*) og *Ballade de la belle heaulmière aux filles de joie* (*Ballade af Den skønne Hjelmslægerske til Glædespigerne*) i *Le Grand Testament* (*Oeuvres* s. 39-46). – *Kvinderne fra forðum*: *Ballade des dames du temps jadis* (*Ballade om damerne i forðums tid*) i *Le Grand Testament* (*Oeuvres* s. 33-34). – *Siatue i en Gade*: den fr. billedhugger Jean Fr. Etchetos (1853-1889) bronzestatue af V., opstillet på Square Marge (det nuv. Square Langévin) 1883. Den ødelagdes ca. 1942. – *Rue de Vauginard*: løber fra Boulevard St-Michel (v. Sorbonne) langs nordsiden af Luxembourghaven og videre SV til Place de la Versailles. SC boede fra 1.5 til eftersommeren 1893 i nr. 46 bag Musée du Luxembourg.
- 109 *Jean Moréas* (1856-1910): fr.-gr. forfatter; det autoritative centrum for 80'ernes litterære liv, jf. Tidsbilledet. – *Dekadismen*: det tidlige udtryk for symbolismen, jf. Tidsbilledet. – *Redingot*: lang, snæver frakke. – *Kronstadt*: by og befæstet krigshavn i den inderste del af Finske Bugt; station for Ruslands østersøflåde. Fr. krigsskibe besøgte K. juli 1891 og russ. skibe Toulon 1893, jf. evt. SC's art. *Franco-Russe* ..., dat. 17.10.1893, bragt i *Politiken* 20.10.1893, om et russ. flådebesøg i Paris. – *Engifte*: overs. af monogami: ægteskab m. én mand og én kvinde. Udtrykket – og dets modsætning: Mangedgifte – hyppigt anvendt under Sædelighedsfejden i 1880'erne (se evt. SC:SL 1 187). – *Mais non!* (...): »nej! hør nu! hvad gør det?«
- 110 *uinteresseret*: uselvsk, uegennyttigt. – *Verlaine* (...) *et Digt til hende*: *Pour*

Marie ***, trykt i *La Plume* 16.11.1892. Indgår i *Dédicaces*, 2 udg. (1894) (*Oeuvres* s. 612). – *Tambur*: trommeslager.

- 111 *La Cloche*: fr. tidskrift. »Sonnetten» – som ikke er en sonet – blev trykt i septemhernummeret, jf. Johs. Jørgensens brev til SC 9.9.1893: *I dette Øjeblik kommer La Cloche ind ad Døren. Tak. Jeg sagde det jo strax ifjor Efteraar – du blev efterhaanden en Verlainiste.* (FL I 180). Oversættelse af *Pour Madame Marie: Til Madame Marie*// Oh De som nærer elskov/til min ven F.A. Cazals/denne kække og muntre tambur/for Ideen – og tilmed den kønneste// Oh De som steds vugger/hans hoved, der søger det Mageløse;/De, gode hjerte, der tror og støtter,/med uophørlig fasthed og sødme// De har selv villet dette glumt/fra min ellers ret fattige ånd;/uden tøven og ganske alvorligt/svarede jeg Dem: »Den sag er klar»// »At elske en køn tambur,/Madame, er ingen fortjeneste,/men fortjenstfuldt er det i kærlighed/at vente på et mageløst værk» – *Tiens vœux!* (. . .): »Nej se! Hvordan går det?»
- 112 Eugénie Krantz (d. 1897): syerske, tidl. en fejret kokotte, som Verlaine fra 1891 havde et uroligt kærlighedsforhold til. – Cazals (. . .) i en af sine *Viser*: fra visen *Le Rhum et Eau du troubadour v: Le Jardin des ronces*, s. 4. – *Verlaine* (. . .) *Beskrivelse af Cazals*. Fra *Souvenir d'hôpital v: Souvenirs* (1891) (*Oeuvres complètes* bd 2 s. 480). – *Le Rouge*, Gustave (1867-1938): fr. forfatter; nær ven af Paul Verlaine og af SC omtalt som *maaske den bedste Kammerat, jeg har haft* (brev til forældrene 28.1.1894, FL I 198). Han hjalp senere SC m. overs. af bl.a. *Ar* (se evt. FL II 39, jf. 41, og *EEH* 1215 og 1611). – *L'Art social. Revue mensuelle*: fr. månedsskrift 1891/1892-1896
- 113 *Créméri*: mælkebar. – *Müllers* (. . .) *Natrestauration*: if. *BaP* brasserie på Boul. Bonne-Nouvelle 35 på højre bred. – *P*: if. EF (I, 133) M. Perroux.
- 114 »Ego (. . .): »Jeg, Paul I, konge, skabte.» (»pol» gengiver den fr. udtale af navnet *Paul*). – *en underbar Blanding*: i F.C. Cazals og Gustave le Rouge: *Les derniers jours de Verlaine* (1911) citeres s. 160-162 i overs. beretningen fra AP om besøget i Müllers Natrestauration, også udnævnelsen til *Ridder af det grønne*. – *Taverna mulierum*: lat. kvindernes kro, værtshus – *Tré-mouillat*, Pierre Trimoullat (1858-1929): fr. satirisk digter. Bidrag i *La Plume* og ved *La Plumes* banketter og soirées. Skrev talrige viser, monologer, parodier, sær i 1880'erne. Knyttet til Le Chat Noir.
- 115 *Montmartre*: bydel i det nordlige Paris M-højen ligger ca. 100 m over Semen. – *Conte cruel*: »grusom fortælling». Genrebetegnelse, knytter sig sær til den fr. forfatter Philippe-Auguste Villiers de l'Isle-Adam (1838-1889); *Contes cruels* (1883), se Tidsbilledet. Han blev overs. af Romanus (Karl Buhl) til *Taalet*.
- 117 *Cidre*: æblevin. – *Strasbourg'er Polserne* (. . .) *fortidige Provinser*: Strasbourg var hovedstad i det ty. rigsland Elsass-Lothringen fra 1871 og til 1918, da den blev afstået til Frankrig. – *enkelt*: enkle. – *Folkevisen*: *La Barbrière* (»Barberersken»). Findes i flere opskrifter fra forsk. egne af Frankrig. Ses f.eks. i *Französische Volkslieder*. Herausg. v. J. Ulrich (1899) s. 62. Her ses også (s. 105-106) den anden Folkevisen: *La Bergère fidèle* (»Den trofaste

- hyrdinde»). – *Gargantua*: navnet på en kæmpe i den fr. forfatter F. Rabelais' romanværk om G. og Pantagruel (1532-1564). Den omtalte scene er fra 1. bog kap. 17. – *Ludvig den helliges Statue*: Ludvig IX, den Hellige (1214-1270), fr. konge, indviede Notre Dame-kirken 1250. – Foran Notre Dame ses en kæmpe-rytterstatue i bronze (1882), udført af den fr. billedhugger Charles-Louis Rochet (1813-1878), af Karl den Store og hans vasaller. Der ses ingen statue af Ld.H. *vis-à-vis* Notre Dame. – *nde Mølle*, Moulin-Rouge: forlystelsessted åbnet 1889 på Montmartre. – *Sangen: La meunière du moulin à vent*. Tilskrives Gallet (ca. 1700-1757): fr. visedigter. Ses i *Chansons nationales et populaires de France*. Par Dumerlan et Noël Ségur. (1851-1852), bd. 1, s. 98. – ... *Passé par devant* (...) »Taget på forskud/gifter jeg mig med møllersken/fra vindmøllen.«
- 118 *On dit* (...): er strofe i af visen *Les raretés* (1720) af De la Motte Houdart, formentlig skuespilforfatteren A. Houdart de la Motte (1672-1731) (*Chansons* bd. 1 s. 197), se også s. 124-125 og s. 126
- 123 *Parc Monceau*: park anlagt i eng. stil langs Boul. de Courcelles.
- 124 *merovingiske*: efter den fr. kongeslægt Merovingerne, der herskede ca. 448-751. – *Visen om de sjældne Gæster: Les raretés*, s. n.t.s. 118. – *Picardiet*: landskab i N-Frankrig o. floden Somme. Indbyggerne havde ord for at være flittige og besindige.
- 125 *Gascogne(r)*: landskab i SV-Frankrig ml. Atlanterhavet, Pyrenæerne og Garonne. Indbyggerne havde ord for at være ridderlige, modige – og pralende. – *Løngchamps* v. Bois de Boulogne: opr. et nonnekloster, som i løbet af 1500-tallet fik ry for sine løse søder. I 1861 anlagdes her en mondæn hestevæddeløbsbane. – *Fjgtepér*: sølle el. kedelig ægtemand
- 126 *Rakel* (...): *Lea*: I 1. Mos. 29 fortælles, at Jakob måtte tjene syv år for at få den smukke Rakel, men blev bedraget og fik den ældre søster Lea i stedet. Han måtte da tjene syv år mere for at få R. til hustru. – *Monaus*: lat. munk. – *Saint Antonius* (ca. 250-356): eremit, som levede i den ægyptiske ørken. Den hellige A.'s erotiske fristelser og demoniske puser er et ofte anvendt motiv i billedkunsten. Se også n.t. s. 5.
- 129 *Antonius og Ladislas*: titlen ændret i 2. udg. til *Ladislas* (jf. Efterskriften). Historien har motiv til fælles m. sonetten *Kunstner-Exstens* (SC:SL II 75) fra juli 1893. Begge tekster henviser – ved prægnante karakteristika – sandsynligvis til den tyskfodte, da kunsthändler, maler og mæcen Willy Gretor, f. Petersen (1868-1923), der i disse år modtog en central stilling i den skandinaviske koloni. Som omtalt i sonetten holdt han mondæn salon i sit herskabelige hus på Place Malherbes. Under sit atelier havde WG en mindre lejlighed, beregnet til at huse unge skandinaviske kunstnere og venner, der ikke havde penge nok til at klare sig for i Paris. Han tilbød f.eks. Knut Hamsun at bo der juni 1893. En række fremtrædende politikere, kulturpersonligheder, kunstnere m.m. sås i kredsen, (...) *fra Danmark, digteren Sophus Claussen* (Ernst Mentze *Willy Gretor – født Petersen. Kunst – Fantasi og Virkelighed* (1965) s. 97) Strindberg lante hans elskerindes hus i Passy 6.9-22.10.1893, hvor han maalede en serie billeder,

før han flyttede ind i pensionatet i Rue de l'Abbé de l'Épée 14; SC købte 2 af dem. Herman Bang omtaler *Creter* i brev til SC 3.3.1894 (FL I 205).

- 131 *de gamle Forskansinger*: fæstningsanlægget o. Paris, jf. n.t.s. 67. – *Babels Taarn*: som menneskene if. 1. Mos. 11 ville bygge, og som skulle nå op til himlen. Gud tillod det ikke, men slog dem m. babylonisk forvirring, så de ikke længere talte samme sprog. – *Kaféen skeas for Théâtre Français*: Café de la Régence, Rue St-Honoré 161, tilholdssted for den skandinaviske koloni i Paris; nu nedlagt.
- 134 *Protégé*: person, som nyder en andens begunstiggelse. – *Agat/haandtag*: flerfarvet halvædelsten.
- 136 *Mit Speck (...)*: med flæsk fanger man mus; ældre ty. ordsprog.
- 138 *Jernbaneaktier, Panama*: 1879 fik Frankrig overdraget anlægget af P.-kanalen. Arbejdet mislykkedes, og selskabets påfølgende likvidation i 1889 førte til langvarige undersøgelser for bestikkelse og korruption i ledende fr. politiske kredse. Skandalen kulminerede i 1893. Ministeriet opløstes, og en række fremtrædende politikere blev umuliggjort. I kølvandet på denne omfattende bestikkelsessag fulgte en del socialistiske demonstrationer, som det nyvalgte ministerium slog ned med hård hånd. SC – og Herman Bang – rapporterede hjem herom, men dette politiske stof – samt Dreyfus-affæren og de talrige anarkistattentater – er karakteristisk nok ikke indgået i *AP*, men i *FR*.
- 139 *Kærligheden søger ikke sit eget*: 1. Kor. 13,5. – *Hvad frygter du for? du fører Cæsar!*: jf. et lat. mundheld: Du bærer Cæsar og hans lykke – hvad Cæsar år 48 f.Kr. sagde til den kaptajn, der førte ham over det oprørte Adriaterhav til Illyrien. – *som Nero (...)* *som Heliogabal*: udtrykkene er identiske m. de udtryk, SC benytter om *Herman Bang* i mundedigtet af samme navn (SC:SL IV 147). *Heliogabal* (204–222 e.Kr.) var rom. kejser fra 218 og kendt for udsvævelser af enhver art. I *Haabløse Slægter* (1880) 11,5 sammenlignes HB's alter ego Hoff m. H. (jf. også *DO* 147). *Nero* (37–68 e.Kr.): rom. kejser fra 54, berygtet for sin magtsyge og brutalitet.
- 140 *Søn af Solen*: vel søn af solguden Apollon, der bl.a. var gud for sang, digtning og musik. – *ved Jeanne d'Arcs Rytterstatue*: ved nordenden af Rue des Tuileries (nu. Av. du Gen. Lecomnier) på Place des Pyramides. Statuen – af E. Fremiet (1824–1910) – opstilledes 1871. – *Skubkarre*: trillebør, lille firkantet kærre med to hjul.
- 141 *en Pandora*: if. gr. mytologi sendte guderne den smukke, men letsindige P. til menneskene. Som udstyr medbragte hun en æske, men da hun nyfident åbnede den, fløj sygdomme og alskens nød ud til menneskeheden. Kun håbet blev tilbage.
- 142 *Faust (...)* *Mefisto*: Faust sælger sin sjæl til Mefistofeles mod at få djævelens hjælp til at kunne tilfredsstille sin kundskabstørst. – *Gretchen*: den uskyldige Margarete i *Faust*, se. n.t.s. 17. – *St-Sulpice*: kirke fra beg. af 18. årh. ml. Boul. St-Germain og Rue de Vaugirard; rummer bl.a. en række helgenstatuer.

- 143 *Quai des Augustins*: ml. Pont Neuf og Pont St-Michel på venstre bred.
144 *Longchamps*: se n.t.s. 125.
145 *Affiche(n)*: fr. opslag, plakat.

Valfart

- 147 *Titlen*: SC's opr. forslag var *Stormstiger* (udtrykket nævnes f.eks. s. 163), men hans forlægger v. Gyldendal Peter Nansen insisterede som nævnt på *Valfart*, formentlig fordi han foretrak en titel, der angav, at bogen føjede sig til traditionen for beretninger om eur. dannelsesrejse, jf. evt. kap. Modtagelsen f.eks. s. 328.
- 153 *Silvio*: af lat. *silva*: skov. Blandt udkast til *Ekbatana* læses (SC:SL IX:2 295): (...) *L'amor del forestiere poco dura*, ital. (...) udlændingens kærlighed varer kort. *Il forestiere*: ital. udlændingen, den fremmede; den, der kommer fra skovene.
- 155 *Kron-Løgn*: stor, grov løgn.
- 157 *Gæstebud i Ekbatana*: E. var en by i den oldpersiske provins Medien. SC alluderer til Alexander den Stores erobring af det store perserrige, spec. til det gæstebud, Darius 3.'s statholder i Baktrien fyrsten Oxyartes lod foranstalte som tegn på sin overgivelse. Her lod han 30 jomfruer føre ind, blandt disse sin datter Roxane, som Alexander blev forelsket i og ægtede 328 f.Kr. (se n.t.s. 197). Gæstebudet fandt dog ikke sted i E., men i Gazana. Herodot (1, 98) fremhæver paladset i Ekbatana for dets pragt og skønhed. Hovedkilderne til historien om A.'s felttog er den gr. historiker Arranos' *Anabasis* (4. bog) og Plutarchs Alexander-biografi (se n.t.s. 14). Se også n. til *Maaltider i Siena* (s. 197). Navnet E. optræder i Verlaines digt *Crimen Amoris* fra *Jadis et Naguère* (1884) (*Oeuvres* s. 378 og 1161).
- 158 *Célimène*: i Molières skuespil *Misanthropen* (førsteopf. 1666) er C. navnet på den kokette skønhed, hovedpersonen Alceste er forelsket i. Han trækker sig til sidst forbitret tilbage fra hende og verden. – Jf. også Verlaines digt *À Célimène* (11.2.1895) (*Oeuvres* s. 1023). – *Myrtehæk*: myrten er sm. m. rosen Afrodites yndlingsblomst. Bryllups- og jomfruelighedsymbol.
- 163 *Ørnerede*: jf. digtet *Valfart* (1897): *Der fandtes Ørnereder/i den gamle Kongemur*. (SC:SL II,91). – *Napoleon og Hanrej*: Napoleon I Bonaparte (se n.t.s. 36) ægtede i 1796 Marie Josephine T. de la Pagerie (1763-1814). At forholdet mellem ægtefællerne var ustabil allerede under N.'s 1. felttog til Italien, s.d., fremgår af hans breve til J., jf. evt. Bent Aagaard: *Kvindernes omkæring Napoleon* (1969) s. 61f.
- 167 *De Breve* (...): Citatet har ikke kunnet identificeres. Afvigelser i manuskriptet tyder på, at det er fiktivt. Red. Bent Aagaard bekræfter, at formodningen er sandsynlig. – *Slagene ved Lodi og Marengo*: Hhv. 10.5.1796 (under